

Pēda vidē un ilgtspējīgs patēriņš

Jānis Brizga

Biedrība Zaļā brīvība

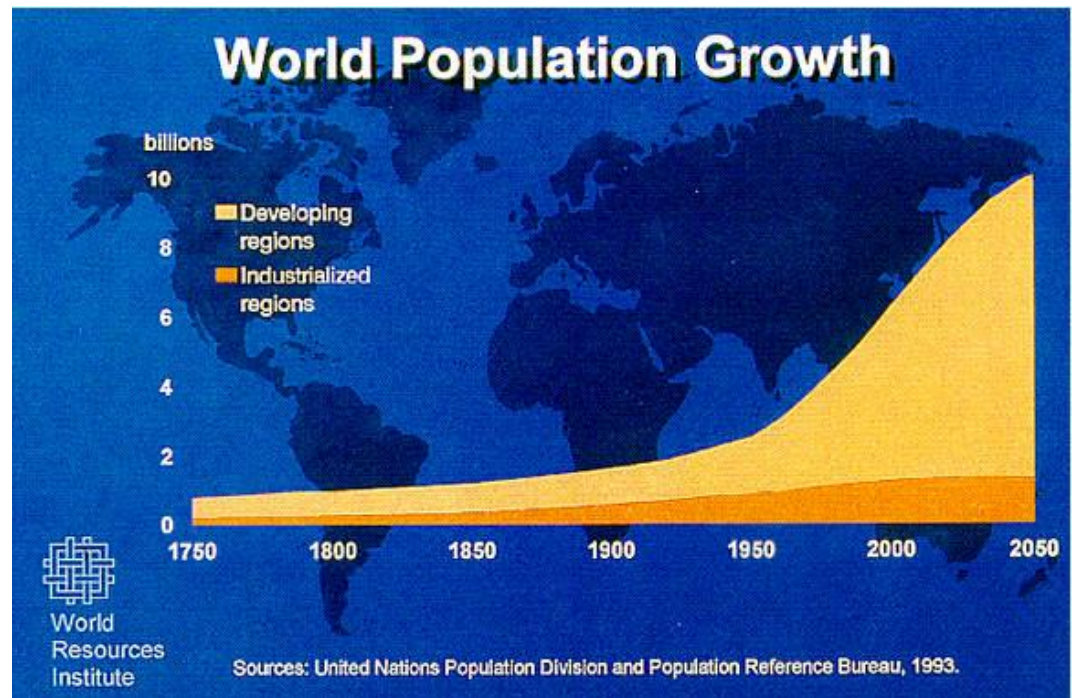
Saturs

- **Pēda vidē**
  - Globālās tendences: iedzīvotāju skaits+resursi un piesārņojums
  - Ekoloģiskās pēdas aprēķina metodika
  - Ekoloģiskās pēdas pielietojums
  - Ekoloģiskā pēda Latvijā un pilsētās
- **Ilgspējīgi patēriņa un ražošanas modeļi**
  - Patēriņš vs labklājība un Vajadzības + vēlmes
  - Ārējās izmaksas un Aprites cikla analīze
  - Mājsaimniecību ietekme uz vidi
  - Procesi un Politikas instrumenti

Iedzīvotāju skaits

- Dzimstība jaunattīstības valstīs
- Palielinās mūža ilgums (slodze uz soc. budžetu un darbaspēka nepietiekamība)

Ekoloģiskās pēdas rādītājs

Valsts ekoloģiskā pēda ir kopīgā zemes platība, kas nepieciešamība, lai saražotu tās patērēto pārtiku un preces, lai absorbētu atkritumus un piesārņojumu un nodrošinātu telpu infrastruktūrai.

Metodika (1)

Ekoloģiskā pēda mēra ekoloģisko resursu patēriņu
Ekoloģiskā pēda (gha) =
teritorija (ha) * ekvivalences
faktors (gha/ha)

Biokapacitāte parāda
planētas bioloģiskās
produktivitātes spēju

Biokapacitāte (gha) =
teritorija (ha) * ekvivalences
faktors (gha/ha) * ražības
faktors (-)

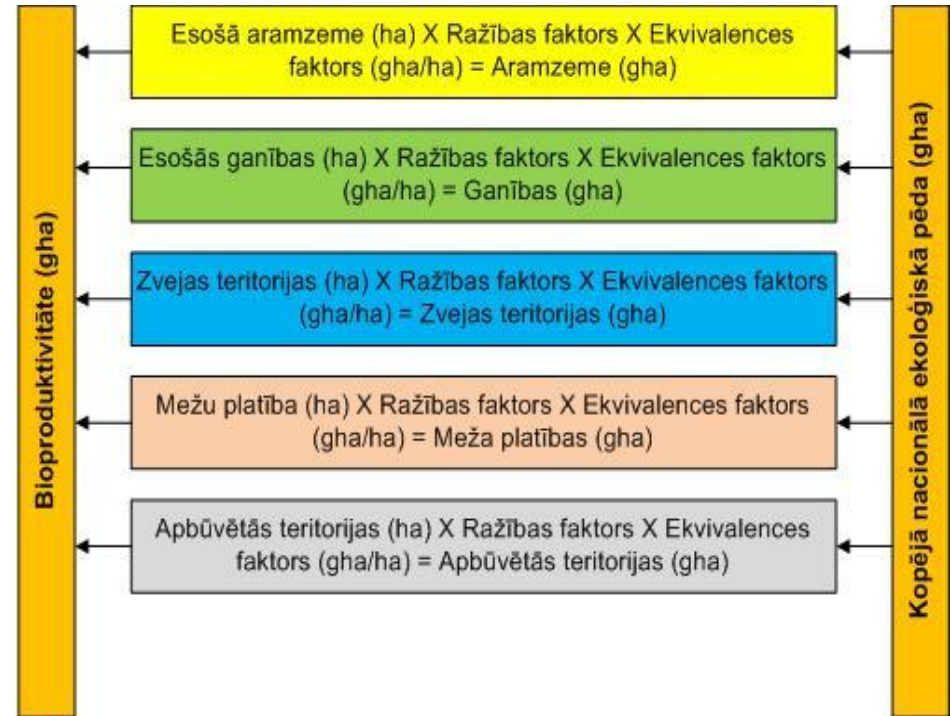
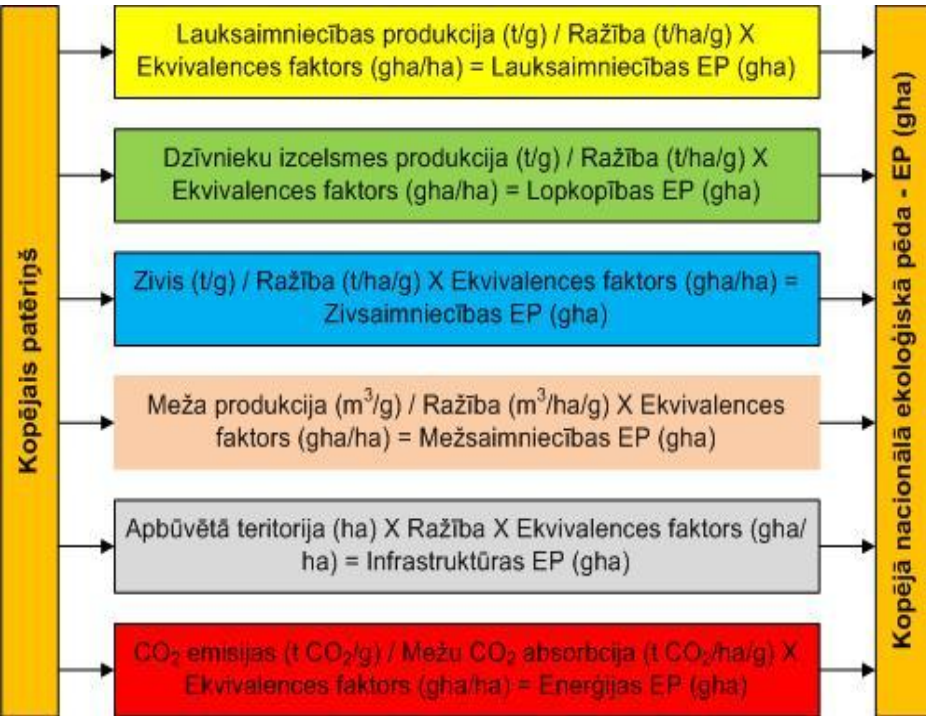
Ekvivalences faktors

palīdz pārvērst
attiecīgo bioproduktīvo
teritoriju globālajos
hektāros. Piemēram,
aramzeme ir
produktīvāka par
ganībām un līdz ar to
tai ir augstāks
ekvivalences faktors.

Ražības faktori
parāda attiecīgā
bioproduktīvās zemes
ražību.

Zemes tips	2005
Aramzemes	
Primārās	2,50
Sekundārās	1,79
Neizmantotās	2,21
Ganības	0,40
Meži	1,20
Zivsaimniecība	0,36
Apbūvētā teritorija	2,21
Hidroelektrosta cijas	1,00
Energija	1,34

Metodika (2)

Matiss Vekerneidžels (1991-1994)

Global Footprint Network

Footprint standard 2

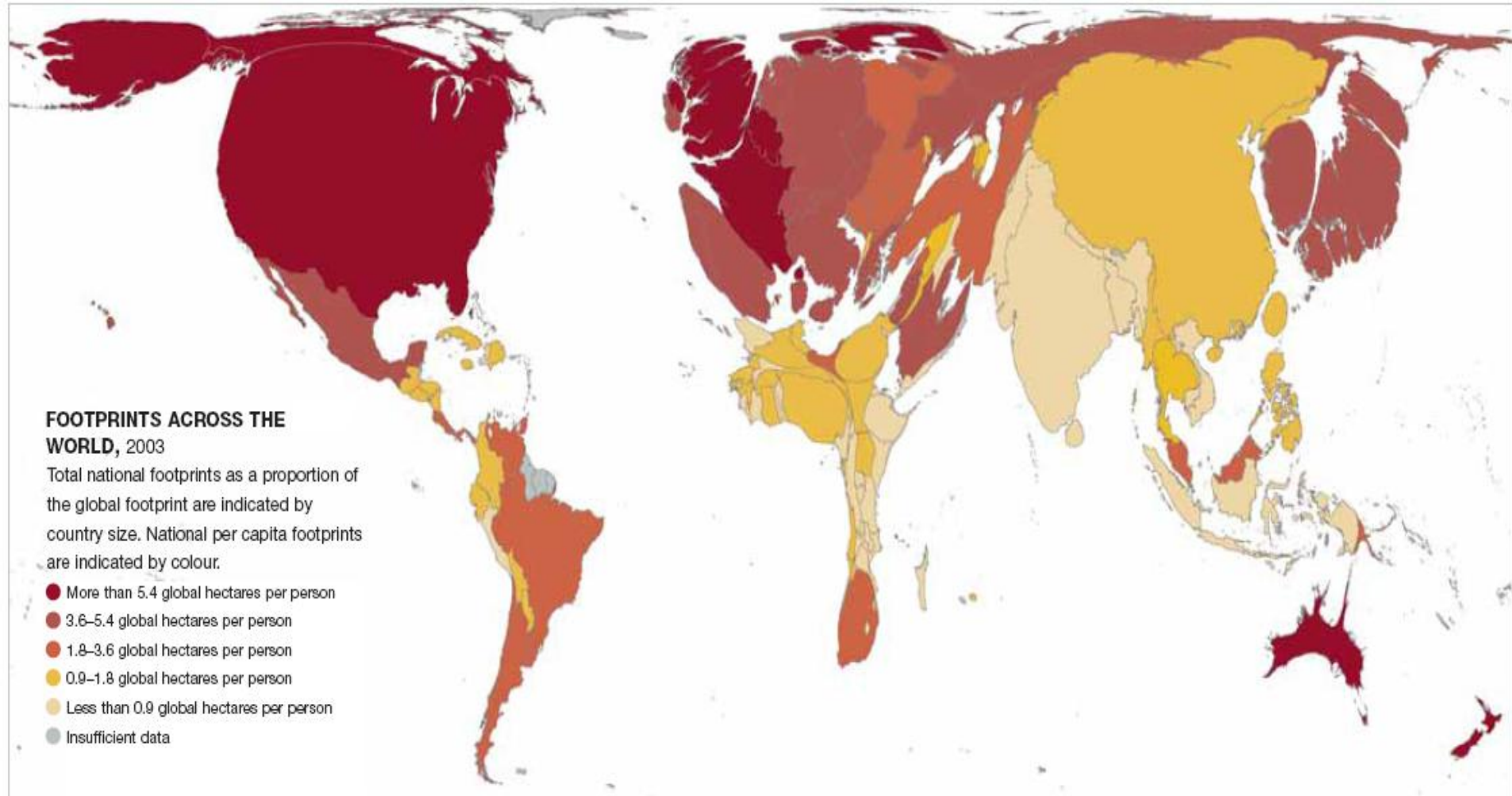

Ekoloģiskā pēdas nospieduma sadalījums

FOOTPRINTS ACROSS THE WORLD, 2003

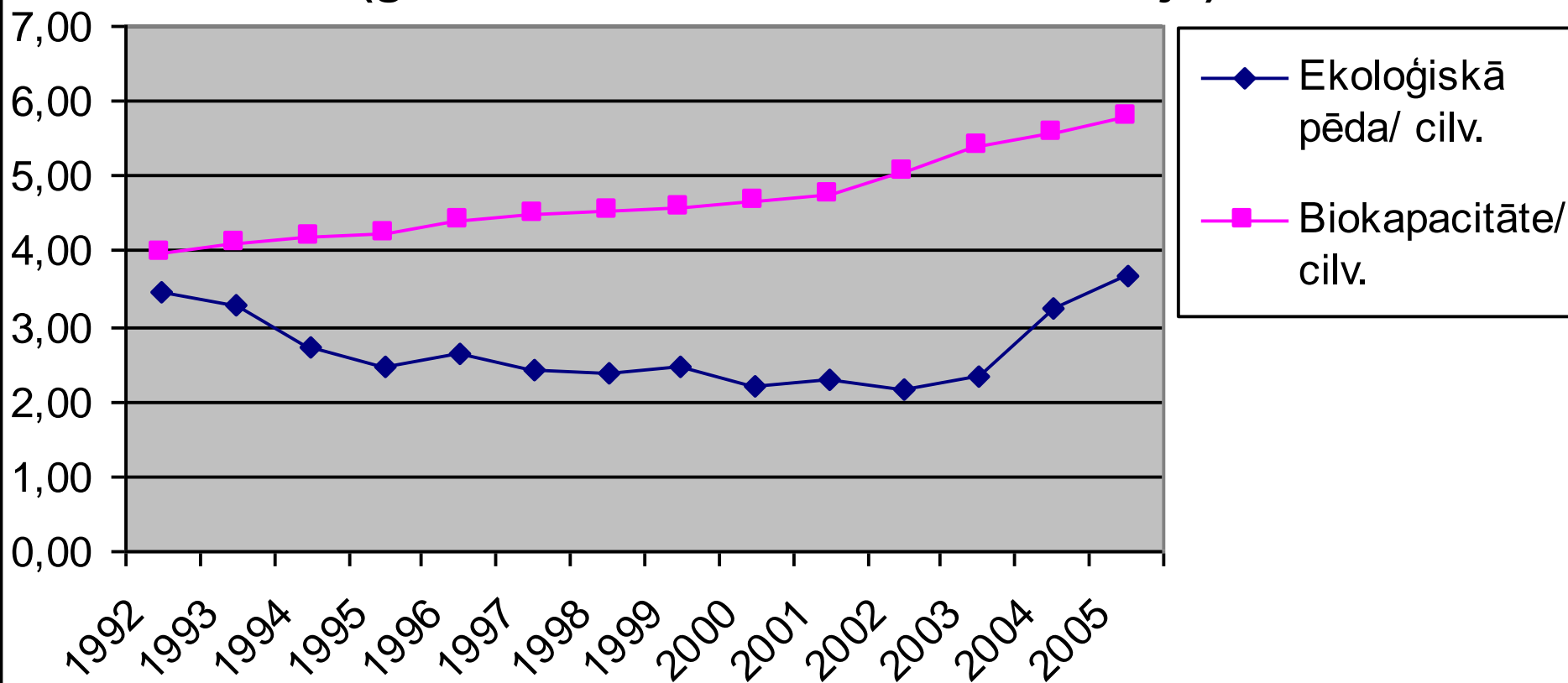
Total national footprints as a proportion of the global footprint are indicated by country size. National per capita footprints are indicated by colour.

- More than 5.4 global hectares per person
- 3.6–5.4 global hectares per person
- 1.8–3.6 global hectares per person
- 0.9–1.8 global hectares per person
- Less than 0.9 global hectares per person
- Insufficient data

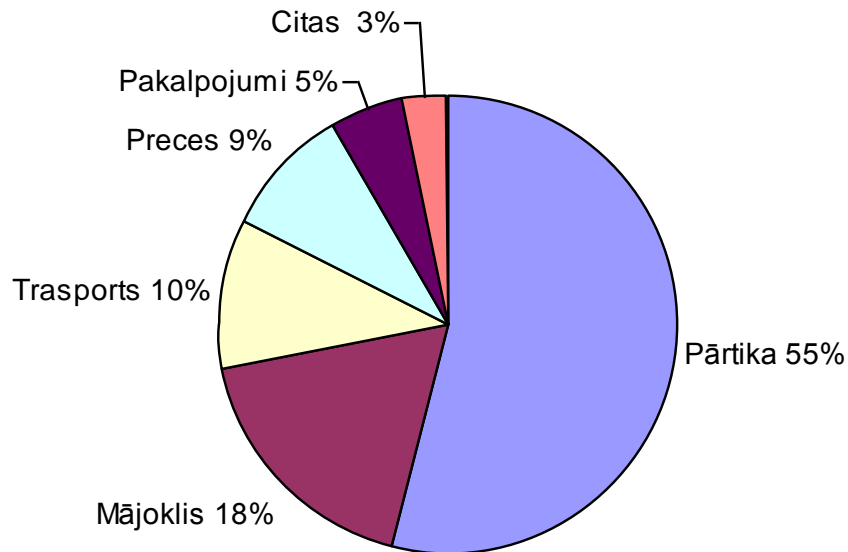
EP dinamika Latvijā

Latvijas ekoloģiskās pēdas nospiedums
(globālie hektāri uz vienu iedzīvotāju)

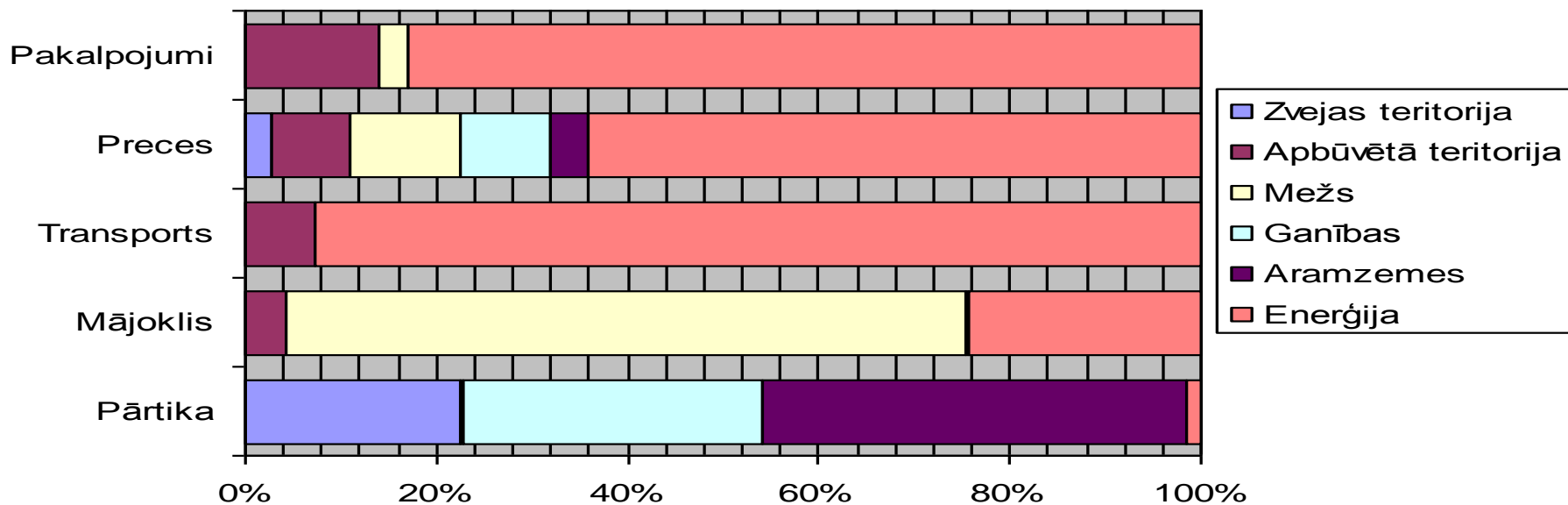

Ekoloģiskās pēdas sadalījums par patēriņa kategorijām

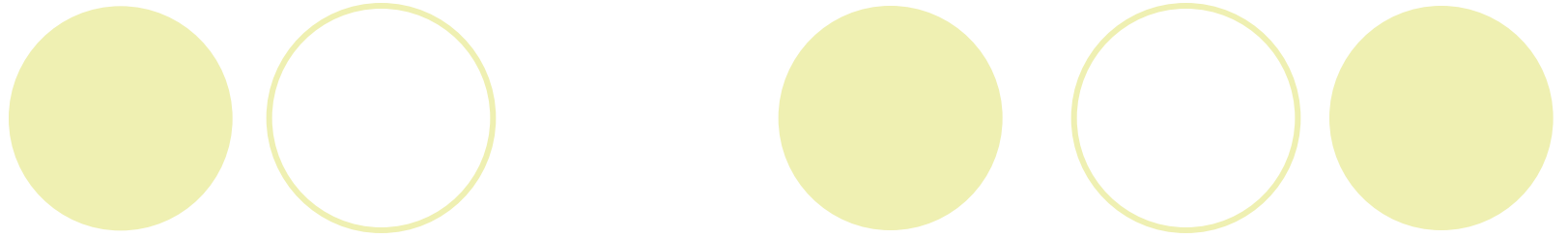

EP komponentu īpatsvars patēriņa kategorijās

Ekoloģiskā parāda samazināšana

- Ekoloģiskās ietilpības palielināšana: ekosistēmu un bioloģiskās daudzveidības aizsardzība, uzturēšana un atjaunošana;
- Iedzīvotāju skaita stabilizēšana (samazinājums);
- Patēriņa samazinājums uz vienu iedzīvotāju;
- Resursu izmantošanas efektivitātes palielināšana.

Ilgtspējīgi patēriņa un ražošanas modeļi

Ilgtspējīgs patēriņš

Ilgtspējīgs patēriņš:

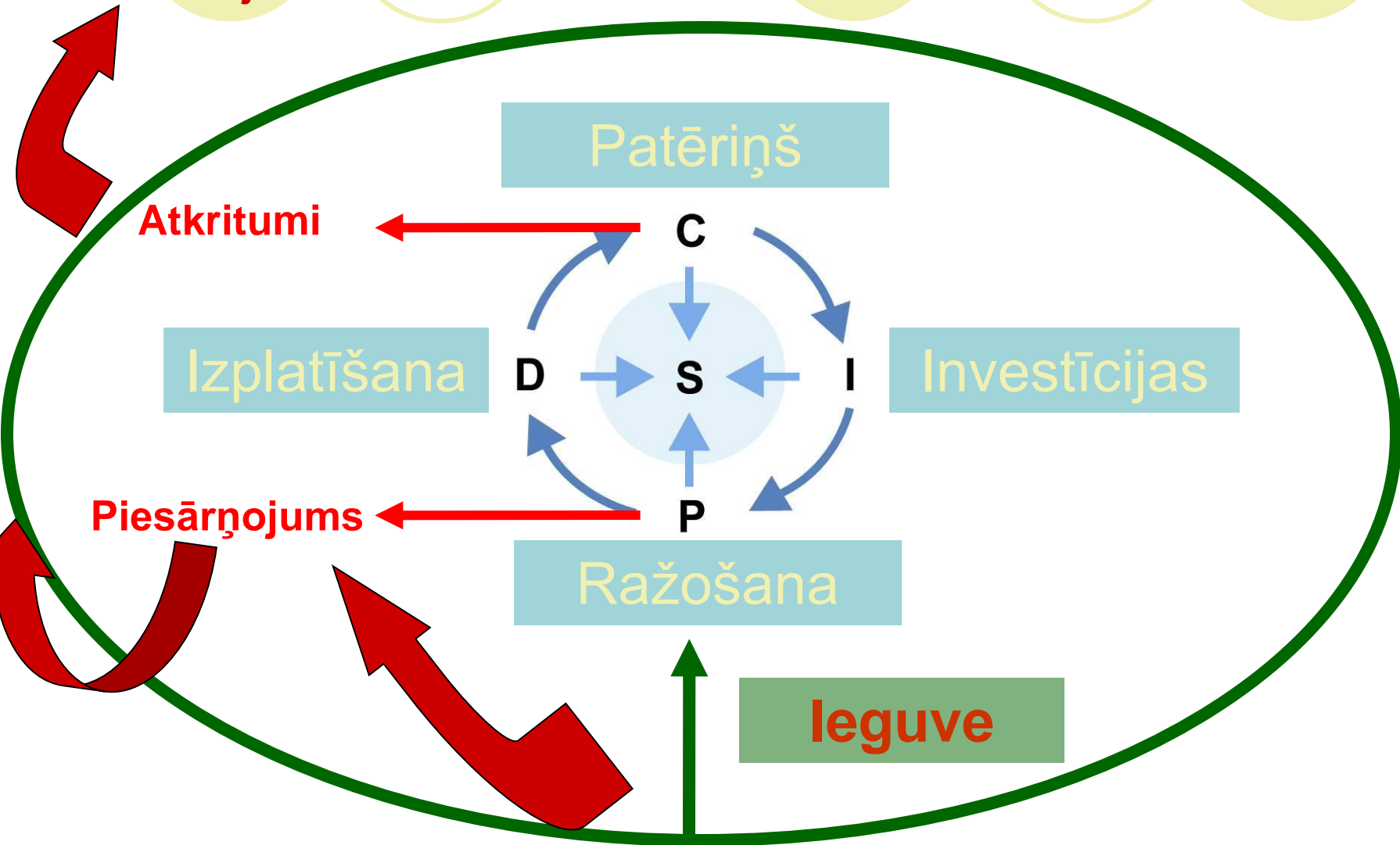
- resursu izmantošanas, piesārņojuma un atkritumu plūsmas samazināšana,
- produktu kvalitātes uzlabošana (dzīves cikls),
- patēriņa modeļu maiņa.

“Ilgtspējīgs patēriņš ir preču un pakalpojumu lietošana, lai **apmierinātu pamatvajadzības** un **celtu dzīves kvalitāti**, tajā pašā laikā **mazinot dabas resursu izmantošanu un piesārņojumu**, preču un pakalpojumu dzīvescikla laikā, tā, lai neapdraudētu nākamo paaudžu vajadzības.”

(1994.gads, Norvēģijas simpozījs “Ilgtspējīgs patēriņš”)

Klimata izmaiņas
Veselības riski
Bio Daudzveidības samazināšanās
Draudi labklājībai

VIDE

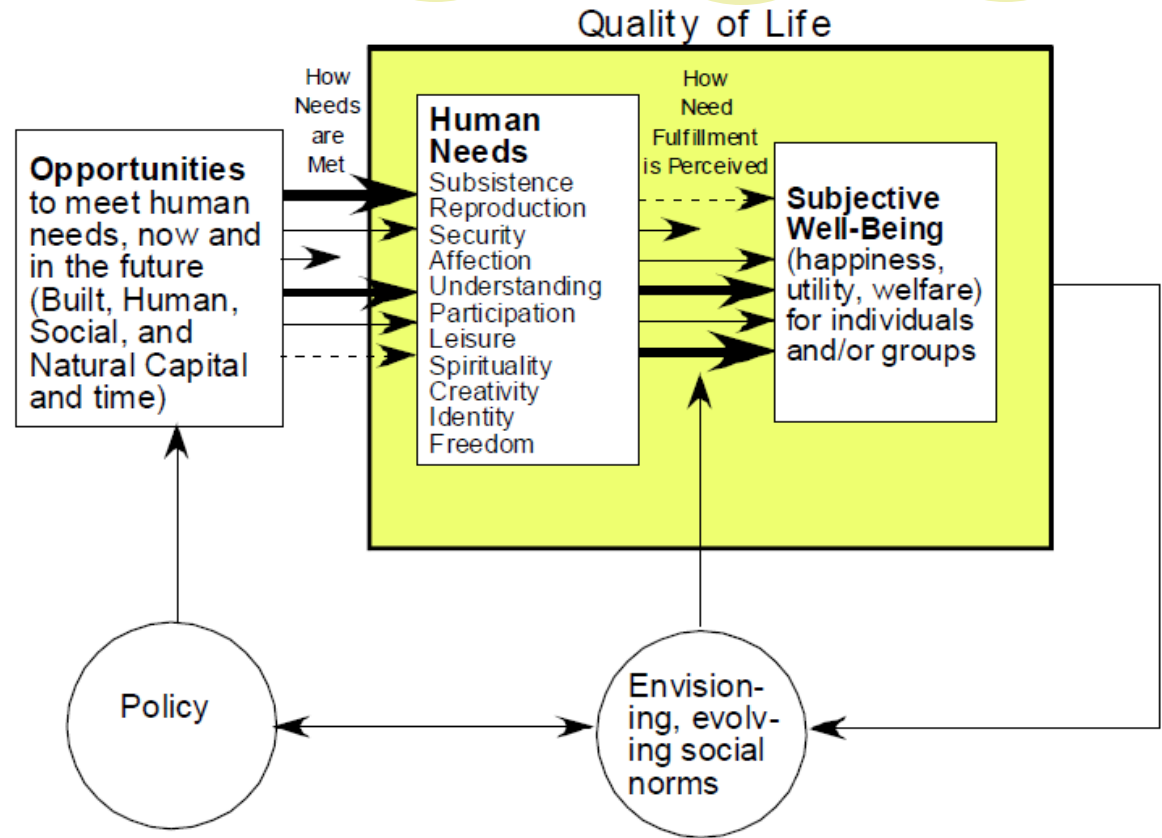
Labklājība un patēriņš

Pamatvajadzības

Dzīves kvalitāte

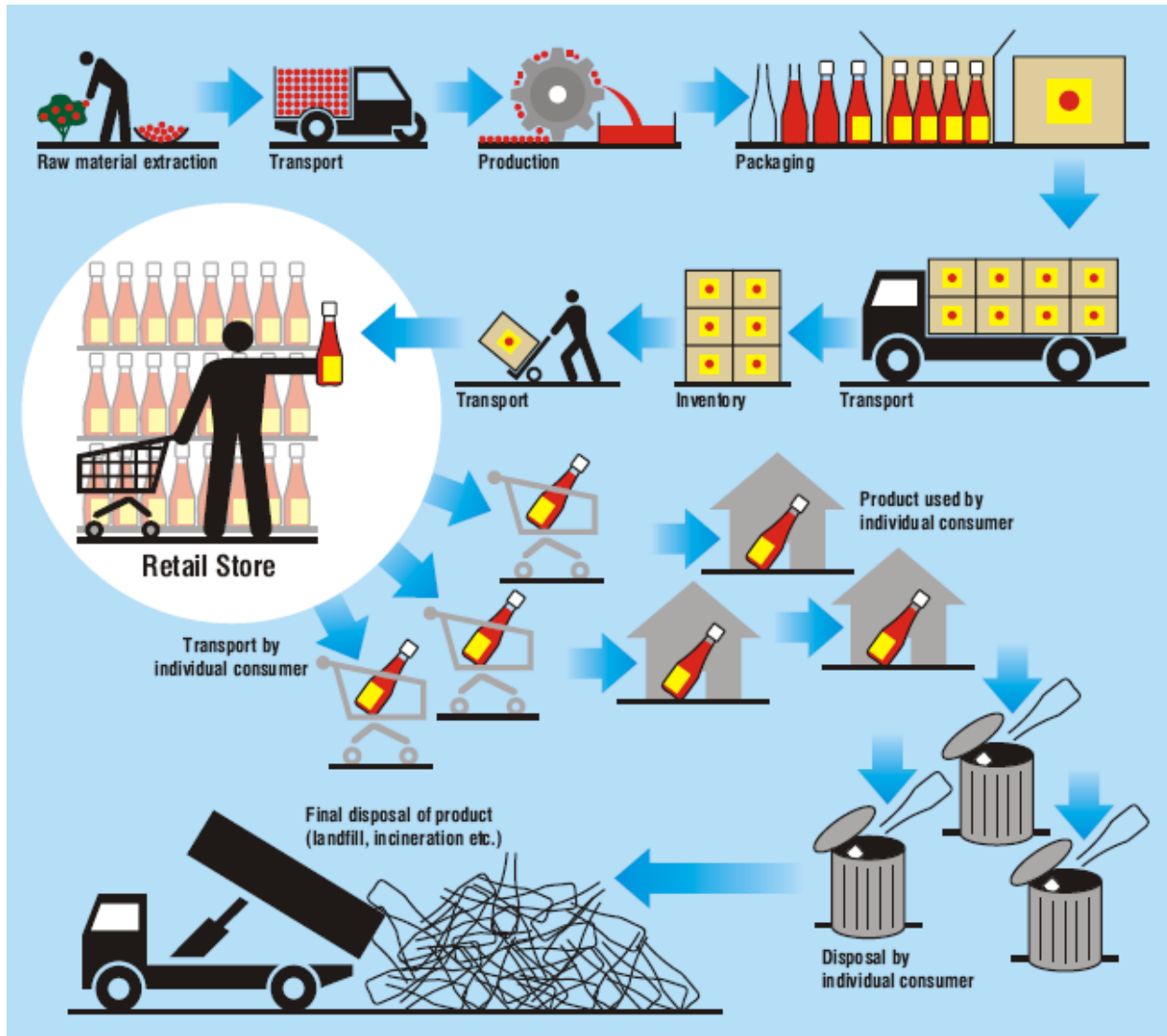
Aprite cikla
ietekme

Nākamās
paaudzes un
ekoloģiskā
ietilpība

Figure 1. Quality of Life (QOL) as the interaction of human needs and the subjective perception of their fulfillment, mediated by the opportunities available to meet the needs.

Produktu dzīves cikls

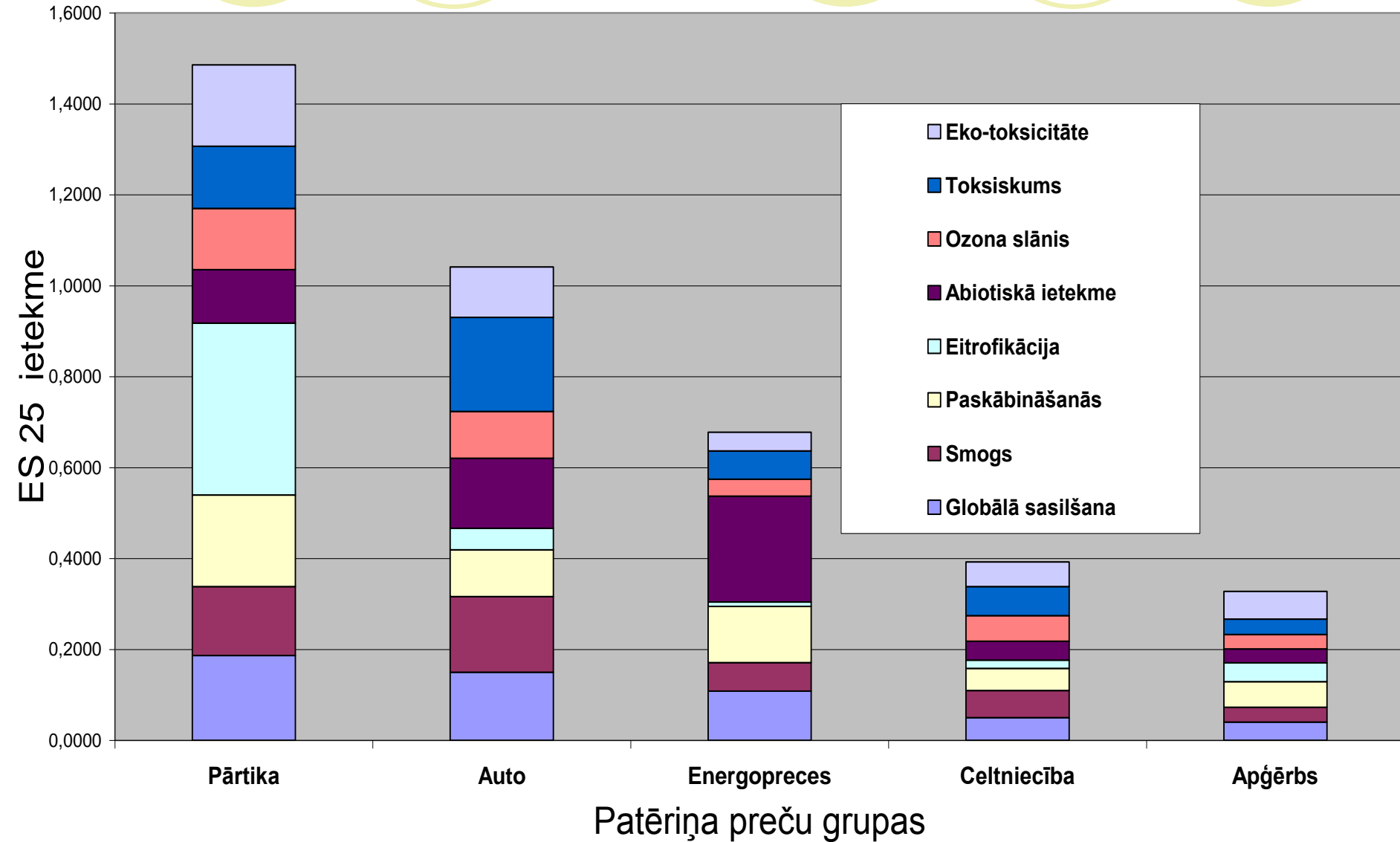

Produkts sastāv no daudzām sastāvdaļām (ūdens)

Latte

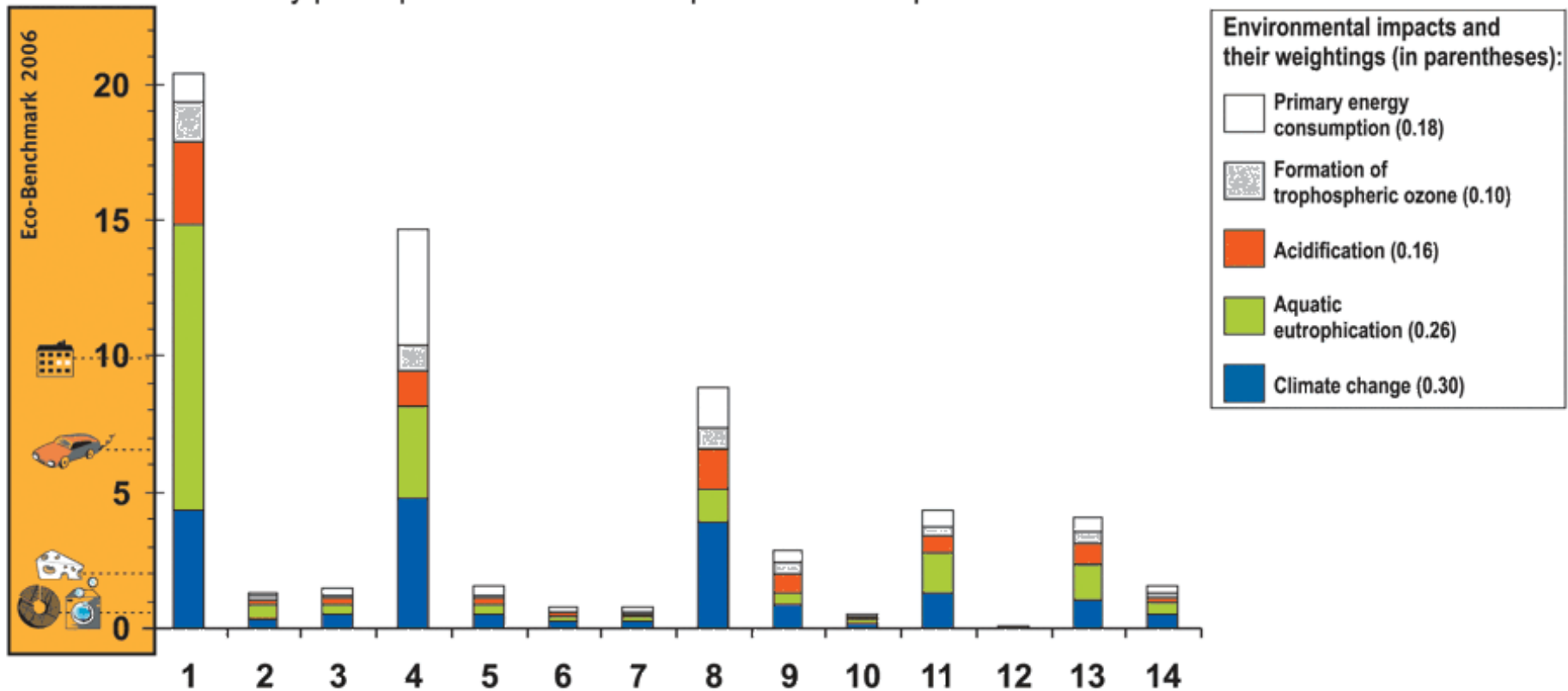
EIPRO: Patēriņa ietekme

Somijas piemērs (I)

100 = daily per capita environmental impacts of Finland

64 = daily per capita environmental impacts of consumption

Consumption commodity groups:

- 1 Food and non-alcoholic beverages
- 2 Alcoholic beverages and tobacco
- 3 Clothing and footwear
- 4 Housing (including electricity and fuels)
- 5 Furnishing and household maintenance

- 6 Health
- 7 Purchase of vehicles
- 8 Operation of personal transport equipment
- 9 Transport services
- 10 Communication

- 11 Recreation and culture
- 12 Education
- 13 Hotels, cafes and restaurants
- 14 Miscellaneous goods and services

Irracionālā cilvēka teorija

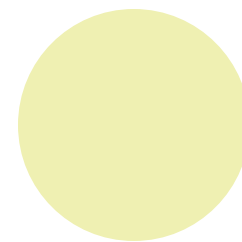
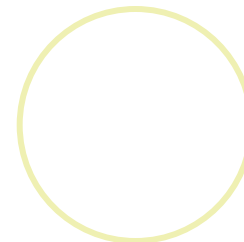
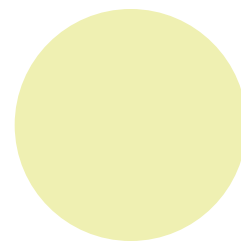
No 1970-iem – 90-iem gadiem dominēja Attieksmes – Rīcības modelis.

Sociālās izmaiņas 80-90os gados novedapie individualizācijas, dažādu dzīvesstilu attīstības.

Aktualizējās Vērtību – Rīcību atšķirības (The **Value-Action Gap**, Blake, 1999)

VDR barjeras

Individualitāte
Nevēlēšanās
Intereses trūkums

Vides apziņa

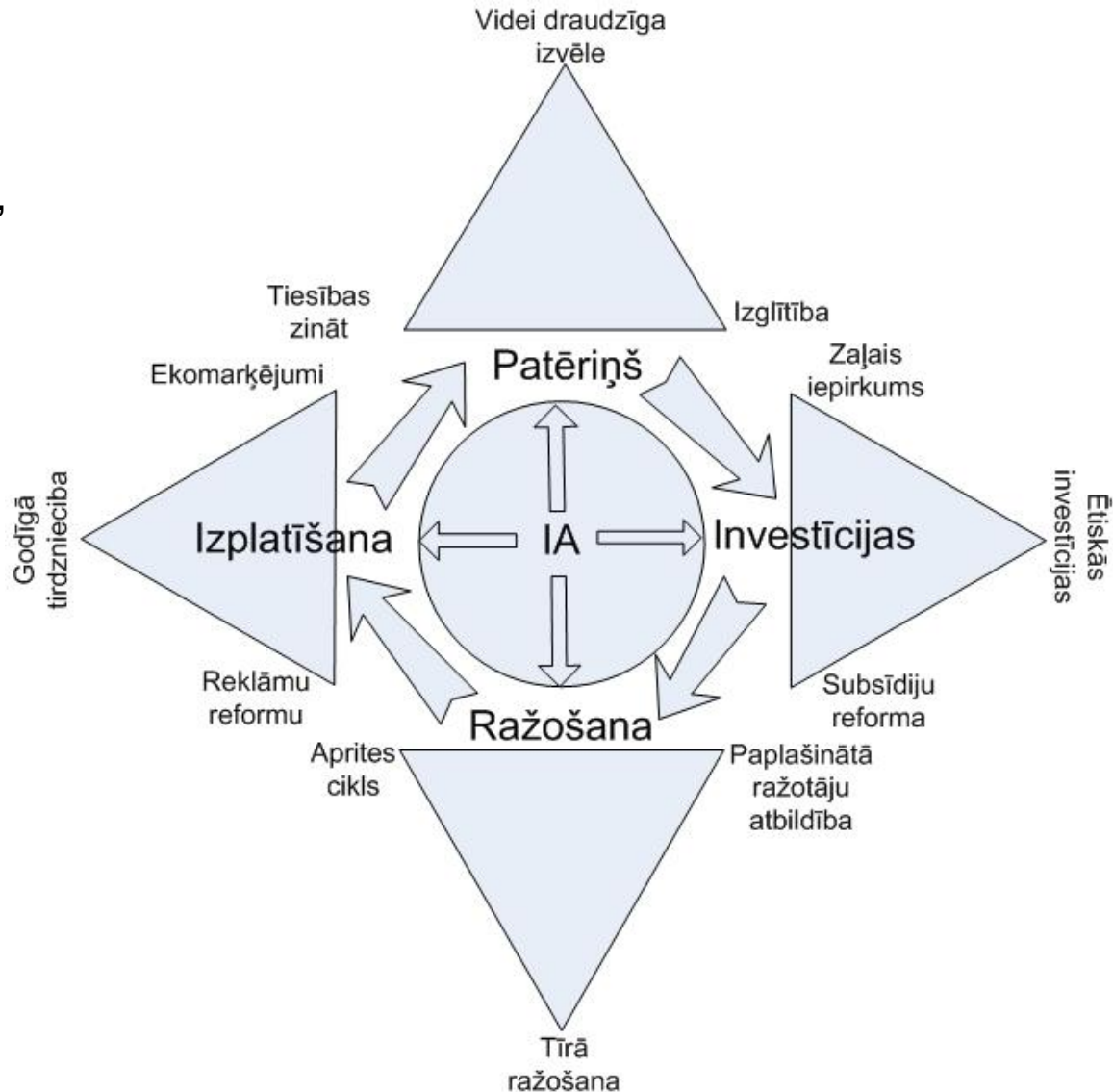
**Ilgspējīga
uzvedība**

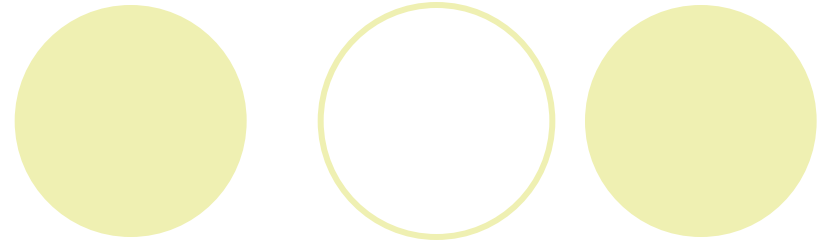
Atbildība
Efektivitātes un uzticības trūkums

Prakse
Naudas trūkums
Informācijas trūkums
Iedvesmas trūkums
Infrastruktūras trūkums

Ilgtspējīga patēriņa instrumenti

- Eko-efektīva ražošana (investīcijas, inovācijas, dizains, standarti, zaļais iepirkums)
- Sabiedrības izglītošana (izglītībā, dati un indikatori, IKP).
- Korporatīvā atbildība (caurspīdīgums, reklāma)
- Pieeja informācijai un sabiedrības līdzdalība (marķējumi, tiesības zināt)
- Ētiskās investīcijas (pensiju fondi, depozīti)
- Zaļā budžeta reforma
- Zaļais iepirkums
- u.c.

Paldies!

janis@zb-zeme.lv